

GYURKÓ BRIGITTA

A Gyulai Királyi Törvényszék büntetőjogi gyakorlatának statisztikai elemzése 1900-tól 1930-ig

„ ... minden veszély ellen van fegyver. S a leghatalmasabb a jog és a lelkiismeret. “
Márai Sándor

Bevezető

Tanulmányomban a Gyulai Királyi Törvényszék büntetőjogi gyakorlatának statisztikai elemzését végzem. A kutatásom alapját a Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltárának 1900-tól 1930-ig terjedő időszakát magába foglaló ítéletek képezik, összesen 6 doboznyi iratanyag. Először egy rövid kitekintést teszek az előzményekről, a bűnözésről általában, majd néhány szó erejéig a válság következményeiről szólók, hiszen a gazdasági világválság nagyban hozzájárult a bűnözés és a bűncselekmények számához és típusához. Ezt követően a királyi törvényszékekkel foglalkozom általában, mivel az ítéletek amelyeket feldolgoztam törvényszéki hatáskörből kerültek ki. Végezetül tanulmányom legnagyobb részét a jogesetek elemzése képezi. Abból kiindulva, hogy az általam meghatározott korszak társadalmi problémáinak következményeként a lopások vannak a legnagyobb számban, így egy nagyobb hangvételű szerepet kapot. A lopások után ismertetem a magzatelhajtás és az emberölés tényállását, amelyeket szintén konkrét levéltári példákkal teszek megfoghatóvá. A tanulmányt az erőszakos nemi közönség bűncselekményével zárom.

Előzmények

Az 1867–1914 közötti időszakot a történészek gyakran „boldog békeidők” néven emlegetik, mivel Magyarországon a dualizmus idején rohamos fejlődés vette kezdetét. Ezen korszak kormányai jelentős szerepet vállaltak az ország infrastruktúrájának, gazdaságának fejlesztésében. A dualizmus korában a magyar társadalom jelentősen átalakult: megindult a polgárosodás folyamata. A társadalom különböző rétegei más módon éltek meg a változásokat. Elterjedt a bérleti rendszer, így a tőkével rendelkezők növelték mezőgazdasági befektetéseiket. A magyar ipar fejlődése a kilencvenes években felerősödött, a hagyományos iparágak tovább korszerűsödtek. Irk Albert véleménye szerint a századfordulós Magyarországon a gazdasági átalakulás úgy jött létre, hogy nőttek a társadalmi különbségek így még

inkább kirajzolódtak az egyenlőtlenségek.¹ Ezt a jelenséget még tovább fokozta az árak növekedése – az általános drágulás – azonban Irk kitér arra is, hogy az ellenérték növekedése csak akkor ösztönöz vagyoni elleni bűnözésre, ha a kereseti viszonyok nem tartanak lépést ennek mértékével és a létbizonytalanság érzése általánosan eluralkodik.² Engels azon az állásponton van, hogy a legszegényebbnek azok tekinthetők, akik jövedelmük nagyjából kilencven százalékát élelmiszerükre költik.³

A bűnözésről általában

A bűnözés megoszlási térképét Földes után Irk is elkészítette és kimutatta, hogy 1908-ig az 1881-es értékekhez képest alig történt változás.⁴ A bűnözés a Tisza jobb partján volt a legelterjedtebb ott, ahol a legkeményebbek voltak a természeti feltételek, alacsonyabb volt a népsűrűség és a legkevesebb volt az írni-olvasni tudók aránya.⁵ A városi és vidéki bűnözés hasonló jellegzetességeket mutatott. A gyorsan fejlődő városokban dominált a vagyoni elleni bűnözés, míg az erőszakos és az élet elleni bűncselekmények továbbra is a vidéki életmód negatív kísérőjelenségei maradtak.⁶ A városokban súlyosabb bűncselekményeket követtek el és a hivatásos, szokásszerű bűnözők aránya itt lényegesen nagyobb volt.”⁷

A válság következményei

A gazdasági világválság – mint annyi minden másra is – hatást gyakorolt a bűnözésre, az elkövetések gyakoriságára és átalakulására. Következményekként beszélhetünk társadalmi és politikaiakról egyaránt. Ezek a következők:

A társadalmi következmények közé sorolhatjuk, hogy a kistulajdonosok jövedelme a minimumra csökkent, az értelmiségiek tömegesen állásukat veszítették, a dolgozó lakosság kb. egyharmada munkanélküli lett – többszáz vállalat csődbe ment – és egy általános elégedetlenség alakult ki.⁸

A politikai következményeknek tekinthetjük, hogy Bethlen István kormánya lemondott, az új miniszterelnök Károlyi Gyula lett. 1930-ban a középirtokosok új pártot alapítottak Független Kisgazdapárt néven. A tömegmozgalmak, a sztrájkok, a tüntetések állandósultak, az amúgy is feszült helyzetben tovább fokozta a válságérzetet a szeptemberi biatorbágyi merénylet (1931).⁹

¹IRK ALBERT: *Kriminológia*. Bp., 1912. (a továbbiakban: IRK: i. m.) 216.

²IRK: i. m., 220–231.

³ENGELS, FRIEDRICH: *A munkásosztály helyzete Angliában*. Bp., 1954. 325–326.

⁴IRK ALBERT: *A büntetőjog átalakulása*. Kolozsvár, 1915. 169.

⁵IRK: i. m., 262.

⁶GÖNCZÖL KATALIN: *Bűnös szegények*. Bp., 1991. 73.

⁷NAGYIVÁNYI FEKETE GYULA: *A dologház és lakói. Magyar jogászegyesületi Értekezések*. Bp., 1891. 6–7.

⁸ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Digitális változata:

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_magyarország_tortenete/ch03.html#id559962 (a letöltés ideje 2015. december 1.)

⁹VARGYAI GYULA: *A biatorbágyi merénylet*. Bp., 2002. 7.

A Károlyi-kormány válságkezelő politikájával próbálta a fent említett problémákat megoldani vagy enyhíteni: 1931-ben bevezették a statáriumot, korlátozták a gyülekezési jogot, 1932-ben a KMP tagjai közül néhányat bíróság elé állítottak, mint gyanúsított felbujtókat (Sallait, Fürstöt kivégezték, sokan börtönbe kerültek). Bevezetésre került egy takarékosági program, és újabb kölcsönök felvételére volt szükség.

A királyi törvényszékekről

A bíraskodás legfontosabb dualizmuskori szerve a törvényszék volt. Ez tekinthető a korabeli törvénykezés általános hatáskörű, elsőfokú ügydöntő fórumának. Minden megye székhelyén létesült, de előfordult, hogy területnagyság alapján kisebb székhelyen kívüli városokban is (pl. Kalocsa) létrehozták. Az 1871-es bírósági reform során 102 ilyen típusú bíróság jött létre, 1879-ben ez a szám hárommal bővült. Az 1875.évi XXXVI. törvénycikk radikális csökkentést hajtott végre: számuk 64-re csökkent. 1885-ben újabb változás történt: a Karcagon és Jászberényben megszüntetett bíróságok helyébe Szolnokon újat hoztak létre. A Budapesti Törvényszékből 1895-ben kivették és önálló bírósággá szervezték a Budapesti Büntető Törvényszéket. Ez a bíróság kizárólag bűnügyekben járt el.

A törvényszékek polgári ügyekben egyes vagy hármas tanácsban határoztak, ám mint fellebbezési bíróságok a törvényszékek mindig hármas tanácsban döntöttek.¹⁰ Hasonlóképpen döntöttek azon semmiségi panaszok tárgyában is, melyeket a békebírának a községi bíraskodás alá tartozó ügyekben hozott ítéletei ellen nyújtottak. A törvényszék fellebbezési tanácsának elnöke rendszerint a törvényszéki elnök volt, de lehetett más olyan bíró is, akit az igazságügy-miniszter a fellebbezési tanács vezetésének jogával ruházott fel.

Ítélezési szempontból a törvényszék felettes hatósága az ítéletábla volt, melynek illetékességi területén a törvényszék feküdt. Kivételt képeztek az 500 forint értéket meghaladó sommás perekben hozott ítéletek elleni felülvizsgálati kérelmek, melyekről a Kúria döntött. A törvényszék, az esküdtbíróság és az ítéletábla részéről kiküldött bíró végzései, valamint a törvényszék első vagy másodfokú ítéletei ellen az ítéletáblához lehetett fellebbezni. Felügyelet szempontjából a törvényszékek közvetlenül az ítéletáblák, közvetve az igazságügy-miniszter főfelügyelete alatt álltak (1. kép).¹¹

¹⁰1893:18. tc. 125. §

¹¹A kép a Gyulai Királyi Törvényszéki palotát ábrázolja

<http://postcards.hungaricana.hu/hu/view/front/29705/?bbox=-768%2C-2358%2C4131%2C88> Letöltés dátuma: 2016. 02. 26.

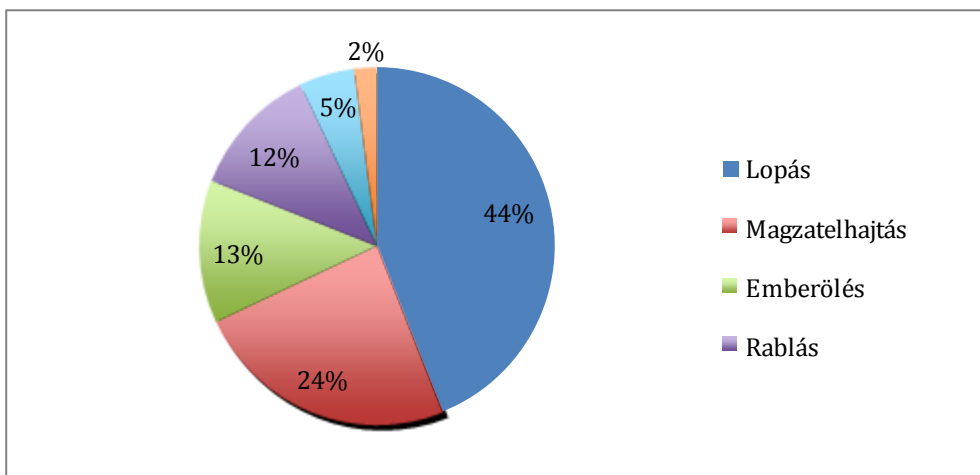
1.kép. A Gyulai Királyi Törvényszéki palota.

Bűncselekmények arányai

A bűncselekményeket vizsgálva a lopások és a vagyon elleni bűncselekmények voltak a leggyakrabban előforduló bűncselekménytípusok, amelyek közül a legtöbb tényállás ma is büntetendő. Érdekes megvizsgálni, hogyan büntették ezeket, akár a mai, akár az akkori viszonyokhoz képest. A vagyon elleni bűncselekmények büntetése nem tekinthető túl súlyosnak ebben az időszakban, azonban azt lehet megfigyelni, hogy az élet, egészség, testi épség elleni bűncselekményeket tekintve (kivéve emberölés) sem beszélhetünk a büntetések szigorúságáról. A lenti diagrammal szeretném ábrázolni az elkövetések arányait az általam vizsgált időszakban a levéltári kutatások alapján.¹²

Láthatjuk, hogy a lopások magasán a legmagasabb arányban vannak, hiszen 44%-át képezik az elkövetett bűncselekmények egészének. Ezt követi a magzatelhajtás bűncselekménye, amely már kisebb mennyiségben (24%) jelenik meg. További erőszakos bűncselekmények az emberölés és a rablás, amelyek együttesen kiteszik az elkövetett bűncselekmények $\frac{1}{4}$ -ét.

¹²Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltára (továbbiakban MNL BML): VII. 10.1–7. doboz iratanyaga alapján történt kutatás eredményeként készített statisztika.

A következő táblázat mutatja a Csemegi-kódex tényállásokhoz rendelt büntetési tételeit. Megfigyelhetjük, hogy az arányok megegyeznek maiakéval, a tételek hossza hozzávetőleg azonos a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvvel.

TÉNYÁLLÁS	BÜNTETÉSI TÉTEL
LOPÁS	1-5 ÉVI BÖRTÖN/FEGYHÁZ
RABLÁS	5-10 ÉVI FEGYHÁZ
SIKKASZTÁS	5 ÉVIG TERJEDŐ BÖRTÖN
ERŐSZAKOS NEMI KÖZÖSÜLÉS	10 ÉVIG TERJEDŐ FEGYHÁZ
GYILKOSSÁG	10-15 ÉVIG TERJEDŐ FEGYHÁZ
SZÁNDÉKOS EMBERÖLÉS	ÉLETFOGYTIGLAN
PÁRVIADAL	6 HÓNAP ÁLLAMFOGHÁZ
CSALÁS	5 ÉVIG TERJEDŐ BÖRTÖN
MAGZATELHAJTÁS	2 VAGY 3 ÉVIG TERJEDŐ BÖRTÖN

Jogesetek elemzése

A következő részben jogeseteket mutatok be, fenti fejezetben említett bűncselekmények példái alapján. Az ismertetés az általános esetelemzés alapján történik, tehát kitérek a törvény szövegére, az alanyi oldalra, a bűnösségre, a célzatra, a jogi tárgyra, az elkövetési magatartásra és az elkövetési módokra is.

Az 1878. évi V. törvénycikk alapján a lopás:

„333. § A ki idegen ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából, annak beleegyezése nélkül, azon célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el.

334. § Ha a lopott dolog értéke nem nagyobb ötven forintnál: a lopás vétséget, ellenkező esetben pedig büntettet képez.

A lopott dolog értékének az veendő, melylyel az a lopás idején birt.

335. § Annak meghatározása végett, vajjon büntettet vagy vétséget képez-e a lopás, mindazon dolgok értéke egybefoglalandó, melyeket ugyanazon tettes, bár több külön lopás alkalmával ellopott, vagy ellopni megkísérlett, vagy melyeknek ellopásában részes volt.

336. § Tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntettet képez a lopás, ha:

1. valamely az állam által elismert vallás szertartásaira rendelt helyiségben, a vallás szertartásaihoz tartozó, vagy kegyes vagy jótékony célra szánt tárgy;
2. temetőben a holtak emlékére rendelt, vagy holttesten levő tárgy lopatik el;
3. épületben, bekerített helyen, vagy hajón követtetik el, hová a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás céljából a zár, vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készület feltörött;
4. a felnyitásra hamis vagy ellopott kulcs használtatik;
5. csata, tűzvész, vizáradás, vagy más közveszély színhelyén vagy közelében követtetik el;
6. elkövetésénél rabló vagy tolvajszövetségnek két vagy több tagja működött közre;
7. szolgálatban álló személy azon, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személyen követi el;
8. a tolvajjal házközösségben vagy közös háztartásban élő személy ellen követtetik el;
9. a lopást közhivatalnok, közhivatalnoki jellegének felhasználásával követi el;
10. a tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást színlel.”

Alanyi oldalról vizsgálva gyakran előfordult, hogy az elkövető fiatalkorú. Ezt bizonyítja a 6735/1929/14 számú ítélet:¹³

„A döntést a gyulai királyi törvényszék, mint fiatalkorúak bírósága hozta meg. A vádlott római katolikus vallású, szíjgyártó segéd foglalkozású, nőtlen, vagyontalan eleki lakos. 1929. október 13-án éjjel a város mészárosához betört és 51 pengő 41 fillér készpénzt, 1 db csigatésztaötöltőt, 25 gramm Herczeggovina dohányt, és ¼ kg nyers kolbászt eltulajdonított. A vádlott beismerő vallomást tett. A bíróság 1 évi fogházbüntetést, valamint 11 pengő 26 fillér pénzbüntetést szabott ki.”

A legtöbb esetben a jogi tárgyat valamilyen élelmiszer vagy készpénz képezte. Erre példa a 4254/1925. számú ítélet:¹⁴

¹³MNL BML VII. 10. 3. d.

¹⁴MNL BML VII. 10. 2. d.

„A vádlott 21 éves, evangélikus vallású, nőilen, vagyontalan, földműves szarvasi lakos. 1925. szeptember 6-án 32 kg szalonnat tulajdonított el a sértett padlásáról.”
A Gyulai Királyi Törvényszék 6 hónap börtönbüntetésre ítélte.

Eltulajdonított összegre utal a 33/1925. számú ítélet:¹⁵

„A vádlott egy kocsmai találkozó alkalmával a sértettől eltulajdonította a subáját, amelyben 69 korona volt.” A Gyulai Királyi Törvényszék döntését a vádlott megfellebezte, így a Szegedi Királyi Ítéletábla határozott, amelyben a törvényszék döntését helyben hagyta. A védelem a Magyar Királyi Kúriához semmisségi panaszt nyújtott be. A panasz elutasításra került. A bíróság 4 hónap fogházra ítélte az elkövetőt.

Néhány további példa a lopással kapcsolatban:

- 500.000 korona - 2 hónap fogház¹⁶
- 35 db tyúk - 1 hónap fogház¹⁷
- 1 db hegedű - 3 napi fogház¹⁸
- 14 pár cipő - 1 hónap fogház¹⁹
- 1 kerékpár - 1 hónap fogház²⁰
- 120.000 korona - 4 hónap fogház²¹
- 2 ló, 3 tehén, több tucat szárnyas - 1 év börtön²²
- 12 tyúk - 1 hónap fogház²³
- 3 kacsa - 4 napi fogház²⁴
- 111 kg árpa, 124 kg zab - 3 napi fogház²⁵
- 4 db zsebkendő, 1 db zsebkés, 1 db gyűrűt, több pár harisnya - 3 napi fogház²⁶

Gyermekölés és magzatelhajtás

„285. § A teherben levő nő, a ki méhmagzatát szándékosan elhajtja, megöli, vagy azt más által eszközölteti, ha házasságon kívül esett teherbe: két évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig három évig terjedhető börtönnel büntetendő.

Ugyanazon büntetés éri azt, a ki a büntettet, a teherben lévő nő beleegyezésével követi el, ha pedig azt nyereségyvágyból tette: öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

¹⁵MNL BML VII. 10. 1. d.

¹⁶MNL BML VII. 10. 2. d. 361/1926.

¹⁷MNL BML VII. 10. 2. d. 212/1926/9.

¹⁸MNL BML VII. 10. 2. d. 169/1927.

¹⁹MNL BML VII. 10. 2. d. 347/1926.

²⁰MNL BML VII. 10. 2. d. 344/1926.

²¹MNL BML VII. 10. 2. d. 327/1926.

²²MNL BML VII. 10. 2. d. 283/1926.

²³MNL BML VII. 10. 3. d. 372/1929.

²⁴MNL BML VII. 10. 3. d. 695/1928.

²⁵MNL BML VII. 10. 3. d. 5203/1925/4.

²⁶MNL BML VII. 10. 2. d. 1615/1927. számú ítélet

286. § A ki a teherben levő nő méhmagzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja, vagy megöli: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Ha pedig ez által a teherben levő nő halálát okozta: tiz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”

A passzív alanyi oldalt vizsgálva élve született gyermek esetét mutatja a 4363/1931/7. számú ítélet²⁷:

„A vádlott 19 éves, református vallású, vagyontalan, napszámos berekböszörményi lakos. 1931. október 2.-án házasságon kívül született leánygyermekét a szülés alatt szándékosan megölte azáltal, hogy a gyermeket a ürülékszékbe szülte bele, így a gyermek az aknába esve megfulladt. A vádlott a terhességet beismerte, állítása szerint 7 hónapos terhes volt, azonban tettének szándékosságát tagadta. A törvényszék a vádlottat felmentette. Az ügyész fellebbezett, a szegedi ítélőtábla megállapította a szándékosságot és 8 hónap börtönbüntetésre ítélte.”²⁸ Az ügy egészen a Kúriáig jutott el, ahol a semmisségi panaszt elutasították, a büntetési tétel az Ítélőtábla által megállapított maradt, bűnügyi költségre nem marasztalták.²⁹

Bűnösség tekintetében szándékosságról beszélhetünk a 260/1926/10. számú ítéletben,³⁰ amelyben a passzív alany a magzat:

A vádlottak egymás szomszédságában éltek. A teherben lévő asszony segítségért fordult a másik vádlotthoz, abból a célból, hogy segítsen terhességét megszakítani. Ez a következőképp történt meg: *„méhtükröt vezetett a hüvelyébe és jódollatot fecskendezett be. Ezért a műveletért 80.000 koronát fizetett ki.”³¹ Az eljárás sikeres volt, a terhesség megszakadt. A bíróság 4 hónapi fogházbüntetést szabott ki. Az ügyész fellebezni kívánt. A Szegedi Királyi Ítélőtábla a döntést helyben hagyta,³² mire a védelem semmisségi panaszt nyújtott be, így a Kúria hozott végső döntést:³³ a semmisségi panasz elutasításra került.*

Bűnösi oldalt figyelve az egyenes szándék megállapítható a 2447/1925/11. számú ítéletben,³⁴ ahol a passzív alany már az élve született gyermek:

„A vádlott 18 éves, hajadon, vagyontalan. Félve szülei haragjától, előre eltervezte, hogy terhességét titokban tartja, majd ha eljön az ideje a gyermeket megfojtja. 1925 húsvét táján a pincében megszülte, majd szándékosan megölte.” A Gyulai Királyi Törvényszék 6 hónap börtönbüntetésre ítélte. Fellebbezésre került sor, amelyben a

²⁷MNL BML VII. 10.5. d.

²⁸MNL BML VII. 10.5. d. 632/1932.

²⁹MNL BML VII. 10.5. d. 6219/1932/21.

³⁰MNL BML VII. 10.5. d.

³¹MNL BML VII. 10.5. d. 260/1926/10. 2.

³²MNL BML VII. 10.5. d. 2242/1926/17.

³³MNL BML VII. 10.5. d. 6085/1927/23.

³⁴MNL BML VII. 10.1. d.

Szegedi Királyi Ítéltábla a döntést helybenhagyta.³⁵ A vádlott semmisségi panasszal fordult a Magyar Királyi Kúriához, ami a panaszt elutasította.³⁶

Emberölés

278. § *A ki embert előre megfontolt szándékból megöl: a gyilkosság büntettét követi el, és halállal büntetendő.*

279. § *A ki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg: a szándékos emberölés büntettét követi el, és tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.*

280. § *Életfogytig tartó fegyházzal büntetetik a szándékos emberölés: ha azt a tettes, felmenő ágbeli törvényes rokonán, házastársán, több emberen, törvénytelen gyermek saját anyján vagy törvényesítés esetében természetes atyján követte el.*

281. § *Ha a szándéka tettesnek erős felindulásában keletkezett és rögtön végre is hajtatott: az emberölés tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.*

Ha pedig az erős felindulást az okozta, hogy a megölt személy a tettest vagy hozzátartozóit jogtalanul súlyosan bántalmazta, vagy megsértette, az emberölés ezen felindulásban rögtön végre is hajtatott: a büntetés öt évig terjedhető börtön leend.

Felmenő vagy lemenő ágbeli rokonnak vagy házastársnak, erős fölindulásban elkövetett megölése: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

282. § *A ki valakinek határozott és komoly kívánsága által biratott arra, hogy öt megölje; három évig terjedhető börtönnel büntetendő.*

Kísérleti szakaszban maradt meg 17/1928/17. számú ítéletben³⁷ az emberölés:

A vádlott 28 éves, református vallású, házas, vagyontalan, borbélymester, biharugrai lakos. „1927. október 25.-én a vádlott szándékát előre nem fontolta meg, egy forgó pisztollyal az ablakon keresztül reá lőtt a sértettre, csak a véletlennek köszönhető, hogy a sértett életét nem vesztette.”³⁸ A Gyulai Királyi Törvényszék az elkövetőt egy évi börtönre, mint főbüntetésre és 3 évi hivatalvesztés mellékbüntetésre ítélte.

Alanyi oldalról megfigyelve a 489/1929 számú ítélet³⁹ azért tekinthető különleges esetnek, mert a korszakban ritkán állapítottak meg a társtettségét, azonban itt ez megjelenik:

A vádlott és leánya 1929 augusztusában megölték a vádlott férjét, illetve édesapját. Az okokra a levéltárban nem találtam válaszokat, az eset sajnos hiányos. Az ok amiért mégis bekerült a tanulmányba az, hogy ez az egyetlen olyan eset, amelynél a kiszabott büntetés a kötél általi halál, amelyet női elkövetőre szabnak ki. A védelem természetesen fellebbezett, azonban a döntés a levéltárban nem található meg.

³⁵MNL BML VII. 10. 1. d. 3348/1925/7.

³⁶MNL BML VII. 10. 1. d. 2523/1926/18.

³⁷MNL BML VII. 10. 2. d.

³⁸MNL BML VII. 10. 2. d. 17/1928/17. 1.

³⁹MNL BML VII. 10. 3. d.

Erőszakos nemi közösülés

„232. § Erőszakos nemi közösülés büntettét követi el, és tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. a ki valamely nőszemélyt erőszakkal, vagy fenyegetéssel arra kényszerít: hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön;
2. a ki valamely nőszemélynek öntudatlan, - vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotát arra használja fel, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön; akár ő idézte elő azon állapotát, akár nem.

233. § A szemérem elleni erőszak büntettét követi el, és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő: a ki valamely nőszemélyen erőszakkal, vagy fenyegetéssel, - vagy a nőszemélynek a 232. § 2. pontjában meghatározott állapotában, házasságon kívül fajtalanságot követ el, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítású büntetett nem képez.

234. § Fenyegetés alatt a jelen fejezetben olyan fenyegetés értetik, mely alkalmas arra, hogy a fenyegetettben saját, - vagy jelenlévő hozzátartozójának életét, vagy testi épségét veszélyeztető súlyos sértés közvetlen bekövetkezése iránt, alapos félelmet gerjesszen.

235. § A 232. §-ban meghatározott büntett: tiztől tizenöt évig, a 233. §-ban meghatározott büntett pedig: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren;
2. ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott személyen követtetett el.

236. § Azon férfi, a ki életkorának tizennegyedik évét be nem töltött tisztességes leánynyal nemileg közösül: a megfertőztetés büntettét követi el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.”

Erőszakos nemi közösülés büntettének kísérlete került megállapításra a 3991/1925/7. számú ítéletben:⁴⁰

„A vádlott 27 éves, katolikus vallású, nőtlen, államvasúti pályamunkás, orosházi lakos. 1925. június 22.-én éjjel a sértettet a földre leteperte, ráfeküdt és a száját befogta, arra akarta kényszeríteni, hogy vele házasságon kívül közösüljön.”⁴¹ Az áldozat kiáltását egy közelben lévő rendőr meghallotta, így a segítségére sietett. A Gyulai Királyi Törvényszék megállapította az erőszakos nemi közösülés kísérletét és egy hónapi fogházra, valamint három évi hivatalvesztésre ítélte.

Bizonyítási eszközként a 97/1932. számú ítéletben⁴² vádlotti beismerő vallomásra került sor:

„A vádlott 19 éves, katolikus vallású, nőtlen, vagyonatlan, asztalossegéd, sarkadi lakos. 1932 januárjában az egyik éjjel bemászott a sértetthez, egy zsebkendőt tömött

⁴⁰MNL BML VII. 10. 2. d.

⁴¹MNL BML VII. 10. 2. d. 3991/1925/7. 2.

⁴²MNL BML VII. 10. 5. d.

a szájába, majd a sértett akarata ellenére közösült vele.” A vádlott beismerő vallomását követően a Törvényszék 3 évi börtönre és 5 évi hivatalvesztésre ítélte.

Alanyi oldalról vizsgálva a 863/1927/6. számú ítéletben⁴³ az elkövető fiataikorú:

„A vádlott 16 éves fiataikorú, református vallású, nőtlen, vagyontalan, napszámos, biharugrai lakos. 1926. július 29.-én egy 16 éves, hazafelé induló lányt megfogott, a kukoricásba hurcolta, a földre leteperte, a szoknyáját felhajtva erőszakosan közösülni próbált vele.” Az áldozat segélykiáltásait a szomszédos földön tartózkodók meghallották és a segítségére siettek. A bíróság erőszakos nemi közösülés kísérletét állapította meg, és a 16 éves elkövetőt 1 hónapi fogházra ítélte. A cselekmény súlyosságára tekintettel nem kerülhetett a fiataikorúak számára létrehozott intézménybe.

Két további példa az erőszakos nemi közösülés büntetési tételének enyhe mivoltával kapcsolatban:

- nyolc hónap börtön⁴⁴
- 7 hónap börtön⁴⁵

Záró gondolatok

Kutatásom rámutatott azokra a tényekre, amelyek a könyvekből nem rajzolódnak ki ilyen élesen: az emberek gazdasági helyzete olyan meghatározó tud lenni, hogy akár átléphetik az általuk felállított erkölcsi határokat. A lopások jogi tárgya a legnagyobb százalékban élelmiszer volt, tehát az életben maradásért döntöttek a bűncselekmény elkövetése mellett. Jól megfigyelhető, hogy a törvényszék tekintettel volt ezekre a tényekre, hiszen ahogy a korábbiakban utaltam rá, a büntetéskiszabás a maiakhoz képest enyhébbnek tekinthető. A megszüntetett Gyulai Királyi Törvényszék egykori palotája ad otthont a ma működő Törvényszéknek.

⁴³MNL BML VII. 10. 2. d.

⁴⁴MNL BML VII. 10. 2. d. – 2654/1926.

⁴⁵MNL BML VII. 10. 1. d. 5106/1924/8.